

Karl Löwith Düşüncesinde Modern İlerleme Fikri: Kriz ve Bir Çözüm Önerisi

Elif Nagihan Türköz*

Öz

Bu çalışma Karl Löwith'in modern ilerleme fikri eleştirisini, onun ilerleme fikrinin neden olduğunu düşündüğü krizi ve bu krize çözüm önerisini ele almaktadır. Löwith'in modern ilerleme fikrine yönelik eleştirisi; onu felsefi bir kriz olarak tanımlamasına dayanır. Ona göre modern ilerleme fikrinin kökleri Hristiyan eskatolojisindedir ve ilerleme fikri, teolojik bağlamdan koparıldığında, bir anlam krizine yol açar. Löwith'e göre ilerleme fikrinde sonsuz ilerleme paradoksu vardır. Doğal sınırların göz ardı edilmesi de Löwith'e göre etik ve toplumsal krizlere neden olmaktadır. Modernitenin, insanın doğayı kontrol altına alma arzusunu körüklemesinin onun sınırlarını ve etik sorumluluklarını görmezden gelmesine değinen Löwith, modernitenin krizine bir çözüm önerisi de sunmuştur: Antik dünyanın ölçü ve denge anlayışına dönüşmesi gerekliliği. Ona göre insanlığın gelecekteki anlam arayışı, doğayla uyumlu bir yaşam ve sınırlılık anlayışını yeniden kazanmakla ilişkilidir. İlerlemeye daha muhafazakâr bir pencereden bakan Löwith'in bu fikirleri günümüzde dünyanın geleceğine ilişkin kaygıları da ifade eden; anlam kaybı, doğayla uyumlu yaşam tarzı, sınırlılık bilinci gibi konularda farklı bir perspektif sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Karl Löwith, Modern İlerleme Fikri Eleştirisi, Modernitenin Krizi, Antik Dünyanın Ölçü ve Denge Anlayışı.

The Idea of Modern Progress in Karl Löwith's Thought: Crisis and a Proposal for a Solution

Abstract

This study examines Karl Löwith's critique of the idea of progress, the crisis he believes it engenders, and his proposed resolution to this crisis. Löwith's criticism of the modern notion of progress stems from his characterization of it as a philosophical crisis. According to Löwith, the roots of the modern idea of progress lie in Christian eschatology, and when progress is severed from its theological context, it leads to a crisis of meaning. Löwith argues that the concept of progress is burdened by a paradox of infinite advancement. The neglect of natural limits, he suggests, results in ethical and social crises. Löwith critiques modernity for fostering humanity's desire to dominate nature, which blinds it to its limitations and ethical responsibilities. In response to this crisis, Löwith proposes a return to the principles of measure and balance that characterized the ancient world. He contends that humanity's future search for meaning is closely tied to the rediscovery of a way of life in harmony with nature and a renewed understanding of limitations. Löwith's perspective, which views progress through a more conservative lens, offers a unique viewpoint on contemporary concerns about the future of the planet. His ideas address issues such as the loss of meaning, the need for a lifestyle in harmony with nature, and the importance of recognizing human limitations. These themes resonate with pressing modern challenges, including climate change, the depletion of natural resources, and the societal implications of technological advancement, providing a thought-provoking framework for understanding and addressing these issues.

Keywords: Karl Löwith, Critique of the Modern Idea of Progress, The Crisis of Modernity, The Concept of Measure and Balance in the Ancient World.

*Dr. Öğr. Üyesi | Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi,
Sosyoloji Bölümü | elifnagihanturkoz@ohu.edu.tr
ORCID: 0000-0002-0537-1041 | DOI: 10.36484/liberal.1617215
Liberal Düşünce Dergisi, Yıl: 30, Sayı: 118, Bahar 2025, ss.1-16.
Gönderim Tarihi: 10 Ocak 2025 | Kabul Tarihi: 15 Mayıs 2025

Giriş

Modern toplumlar için değişim ve ilerleme bu toplumların temel dinamiğini anlamak için kullanılan önemli kavramlardan olagelmıştır. Değişimin hızı ve yönüyle birlikte ilerleme fikrinin ve buna ilişkin toplumsal gelişmenin farklı yönleriyle ele alındığını gözlemlenmektedir. İlerleme fikri, özellikle aydınlanma düşünürleri tarafından “*aklını kullanma cesareti*” gösteren insanın doğayı ve toplumu anlamada bütün bağlarından kurtulduğu bir atmosferde *mükemmelleşebilirlik (perfectibility)* anlayışının da doğal bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu mükemmelleşme, her zaman ileriye dönük bir doğrusal çizgide gerçekleşen mükemmelleşmedir. Bu bakımdan ilerlemenin niteliğine dair olumlayıcı yaklaşım Condorcet, Diderot, Alembert, Voltaire gibi Aydınlanma düşünürleri tarafından vurgulanmıştır. Bununla birlikte modern ilerleme fikrini eleştiren ve ona olumsuz yaklaşan Burke, Bonald, Maistre gibi muhafazakar düşünürlerin de olduğunu belirtmek gerekmektedir. Karl Löwith de modern ilerleme fikrini köklü bir biçimde eleştiren düşünürler arasında yer almıştır.

Karl Löwith’in ilerleme fikrine yönelik eleştirisi, modern düşünce tarihine dair derin bir sorgulamanın ürünü olarak dikkat çekmektedir. Löwith, ilerleme kavramını yalnızca bir tarihsel gelişim modeli olarak değil, aynı zamanda moderniteyi şekillendiren temel bir metafizik fikir olarak incelemektedir. Bu eleştirisinin merkezinde, ilerleme fikrinin teolojik kökenleri ve bu kökenlerden koparılmasının neden olduğu kriz yer almaktadır. Löwith’e göre, modern ilerleme fikrinin kökleri Hristiyan eskatolojisinde, yani tarihsel sürecin tanrısal bir plana uygun olarak nihai bir amaca yönelik ilerlediği düşüncesinde bulunur. Ancak bu fikir, teolojik bağlamdan koparıldığında, insanlık için bir anlam kaybına yol açar.

Modern ilerleme anlayışını eleştirirken, Löwith özellikle iki temel soruna dikkat çekmektedir. Birincisi, “sonsuz ilerleme paradoksu” olarak adlandırılacak olan bir çelişkidir. Sonsuz ilerleme fikri hem mantıksal hem de pratik açıdan sınırların ve sonuçların göz ardı edilmesine neden olur. Bu durum, insanın doğayı kontrol altına alma arzusunu körüklerken, aynı zamanda doğaya ilişkin etik sorumlulukların ihmal edilmesine yol açar. Löwith’e göre, modern düşünürlerin sınırsız ilerleme arzusu onları modernliğin kriziyle karşı karşıya getirmiştir. İkinci sorun ise, krizin etik ve toplumsal boyutudur. Modern ilerleme anlayışı, birey ve toplumlar arasındaki ilişkileri daha iyi bir geleceğe ulaşma hedefiyle yeniden tanımlamış, ancak bu süreçte anlamlı ve sürekli bir ahlaki temele dayanmamıştır. Löwith, söz konusu durumun modern toplumlarda hem bireysel hem de kolektif anlam kaybını derinleştirdiğini savunur. Löwith, sözü edilen krizlerin çözümü için, moderniteye karşı antik

dünyanın ölçü ve denge anlayışına dönülmesi gerekliliğini öne sürer. Löwith'in çözümünün temel dayanağı ve ayrıntıları ilerleyen sayfalarda detaylı bir biçimde ele alınacaktır. Bu noktada onun çözümünün, günümüzde insanların aklın rehberliğinde daha ileriye doğru gelişim gösterebilme potansiyellerinin çıkmazlarına katkı sağlaması öngörülmektedir. Söz konusu katkı anlam arayışının bu boyutuna temas etmesi bakımından değerli görülmektedir.

İlerleme Fikri: Felsefi ve Sosyolojik Bağlam

Modernleşmenin tarihsel ve felsefi arka planını bulduğumuz Aydınlanma dönemi ilerleme fikrinin niteliği hakkında da önemli ipuçları sunmaktadır. Aydınlanma düşünürlerinin insanın doğasına ve aklına ilişkin temel yaklaşımı ilerleme fikrinin de şekillenmesinde etkili olmuştur. Bu bakımdan aydınlanmanın mükemmelleşebilirlik anlayışıyla insanın aklı sayesinde tüm bağlarından kurtulup geleceğe yön verme kapasitesine vurgu yapılmıştır. Aynı zamanda modern dönemle birlikte insanlık tarihinin bir ilerleme çizgisi izlediği fikri belirginleşmiş ve bu fikir çeşitli düşünürler tarafından ele alınmıştır. İlerleme fikri hem felsefi hem de sosyolojik olarak ciddi tartışmalara konu olmuştur. Tarihsel değişimin doğrusal bir biçimde daha iyiye doğru geliştiğini varsayan ilerleme fikri kimi zaman desteklenmiş kimi zamansa ciddi bir biçimde eleştirilmiştir.

Kant, Voltaire, Condorcet gibi aydınlanma döneminin önemli düşünürleri akıl, bilim ve eğitimin gelişmesi sonucu tür olarak insanlığın sürekli ilerlediğini savunmuşlardır. Bu bakımdan insanlık tarihi bilgi ve özgürlük noktasında da ileriye doğru giden bir çizgi izlemektedir. Örneğin Kant'a göre ilerleme, insan aklının toplumu ve doğayı daha iyi anlama kapasitesinin artışıyla mümkündür. *Tarih Felsefesi Üzerine Düşünceler* eserinde şu ifadelerle yer vermiştir: "İnsanlık, genel anlamda, sürekli olarak mükemmelleşmeye doğru bir ilerleme içindedir. Aklın rehberliği ile toplumlar, daha adil ve özgür yapılar oluşturacaktır" (Kant, 2020: 19). Voltaire'in batıl inançlara, cehalete ve despotizme karşı vermiş olduğu mücadele ilerleme fikrinin özetini sunar. Voltaire için ilerleme insanın aklının dini dogmalardan kurtulması ve bilimsel bilginin artmasıyla ilişkilidir. Voltaire: "Bilim ve sanatın gelişmesiyle insan aklı, karanlık dogmaların esaretinden kurtulacaktır. Gerçek ilerleme, eleştirinin kılıcıyla mümkün olacaktır" (2021: 128) ilerleme vurgusu yapmıştır.

İlerleme fikrini oldukça açık bir şekilde savunan düşünürlerden biri de Condorcet'tir. *İnsan Zihninin İlerlemeleri Üzerine Tarihi Bir Tablo* isimli eserinde ilerlemenin akıl ve bilimin rehberliğinde insanlığın kaçınılmaz bir kaderi olduğu vurgusu hakimdir. "İnsanlık, cehalet ve despotizmin zincirlerini kırarak

sürekli bir gelişim ve özgürleşme yolundadır. Gelecek, akılcı reformların insanlığa mutluluk getireceğini göstermektedir” (Condorcet, 1966: 179). Condorcet aynı zamanda ilerlemenin temel unsurları olarak toplumsal eşitliğin sağlanması, eğitimin yaygınlaşması ve bilginin tüm insanlığa ulaşmasını görür.

Saint-Simon *Endüstriyel Sistem* isimli eserinde ilerlemeyi özellikle endüstriyel ve bilimsel gelişmelere dayandırır. “Toplumsal, teolojik ve feodal dönemlerden geçerek endüstriyel döneme ulaşmıştır. İnsanlık, bilim ve teknolojinin rehberliğinde daha rasyonel ve adil bir düzene doğru ilerleyecektir” (1975: 34). Comte ise ilerleme fikrini 3 hal kanunu çerçevesinde açıklamaktadır. Bu yasayı sosyoloji dersleri adlı eserinde detaylıca anlatır. Bu kanun kapsamında insani düşüncesi 3 tane aşamadan geçmektedir: Teolojik, metafizik ve pozitif. “İnsanlık tarihi, teolojik aşamadan metafizik aşamaya ve nihayet pozitif aşamaya geçerek ilerlemiştir. Pozitif bilimler, ilerlemenin nihai rehberi olacaktır” (2014: 217). Comte’un ilerleme anlayışında bilimsel düşüncenin toplumun örgütlenmesine katkı sağlayacağı fikri hakimdir.

Hegel’e göre ilerleme diyalektik bir süreçtir ve insan ruhunun özgürlük bilincine erişmesi ile alakalıdır. *Tarihte Akıl* isimli eserinde: “Tarih, özgürlük bilincinin gerçekleşmesinin tarihidir. İnsanlık, aklın rehberliğinde daha yüksek bir bilinç düzeyine doğru ilerler” (2020: 58) açıklamasını yapmıştır. İlerleme fikrini tarihsel materyalizm çerçevesinde ele alan Marx ise, toplumsal ilerlemeyi üretim araçlarının değişimi ve sınıf mücadelesinin imkanıyla açıklamıştır. Bu noktada: “Tarihin tümü, sınıf mücadelelerinin tarihidir. Feodal toplumun çöküşü ve burjuvazinin yükselişi, insanlığın kaçınılmaz ilerleyişinin bir parçasıdır” (2018: 16) açıklamasını yapar.

Nietzsche için ilerleme yaratıcı bireylerin toplumsal normlara karşı koyup kendi değerlerini yaratmasıyla ilgilidir. Temelde Nietzsche ilerleme fikrini eleştirir ve insanlık tarihinde var olan büyük anlatıları sorgular. O *İyinin ve Kötünün Ötesinde* ve *Böyle Buyurdu Zerdüş* eserlerinde bu düşüncelerine yer vermiştir. Nietzsche *İyinin ve Kötünün Ötesinde* adlı eserinde şunları belirtmiştir: “Tarihi ilerleme olarak görmenin anlamı yoktur; insanlığın doğru ve yanlış anlayışları her zaman değişmiştir. Gerçek ilerleme, toplumsal değerlerin ötesine geçmeyi gerektirir” (2022: 112). İlerleme konusunda Foucault’un fikirlerine baktığımızda ise, toplumsal yapılar ve güç ilişkileri bağlamı karşımıza çıkmaktadır. Foucault’ya göre tarihsel süreçler tek bir doğrultuda ilerlemez aksine toplumsal sistemler ve bilgi biçimleri sürekli bir biçimde yeniden yapılır. *Bilginin Arkeolojisi* (2022) ve *Cinselliğin Tarihi* (2020) eserlerinde Foucault bu fikirlerine yer vermiştir. *Bilginin Arkeolojisi*’nde: “İlerleme, bilginin sürekli birikiminden ziyade, bilgi ve güç arasındaki ilişkilerin

evrimidir. Her ‘ilerleme’ aslında belirli bilgi biçimlerinin ve egemenlik yapılarının değişimiyle ilgilidir” (2022: 70) ifadeleri dikkat çeker.

Postmodernizmin önemli figürlerinden biri olan Lyotard için ilerleme bilimsel bilgi ve toplumsal gelişim bağlamında sorgulanan bir kavramdır. Bu fikri “*Postmodern Durum*” (2013) adlı eserinde detaylıca işlemiştir: “İlerleme, büyük anlatıların tükenmesiyle birlikte anlamını yitiriyor. Artık ilerleme, bir doğrultuda sürekli bir gelişme değil, çok sayıda bilgi formunun ve kültürel pratiklerin çarpışmasıdır” (2013: 37). Lyotard’a göre ilerleme kavramının yeniden tanımlanması gerekmektedir. Bu tanımlamayı yaparken modernizmin ideolojisinden arındırılmalı, çokluk ve belirsizlik içinde yeniden düşünülmelidir.

Toynbee ise kültürlerin ilerlemesini toplumsal zorluklarla başa çıkma yeteneğine göre değerlendirmiştir. Medeniyetlerin yükselip çökmesinin toplumsal ve kültürel tepkiyle ortaya çıktığını vurgulamıştır: “Medeniyetlerin ilerlemesi, onları oluşturan toplumların karşılaştıkları zorluklara verdikleri cevaba bağlıdır. Eğer toplum, bu zorluklara yeterince yaratıcı bir cevap verirse, medeniyet yükselir; yoksa çöküşe uğrar” (1961: 87). Weber’de ise ilerleme kapitalizmin, rasyonalizasyonun ve bürokrasinin gelişimiyle ilişkilidir. Weber’in ilerleme konusundaki bu fikirlerini “*Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu*” (2007) ve “*Ekonomi ve Toplum*” (2012) gibi eserlerinde ayrıntılarıyla görmek mümkündür. “Toplumsal ilerleme, bireylerin ve toplumların gidecek daha fazla rasyonelleşmesiyle mümkün olacaktır. Bu, bürokrasinin ve organizasyonel yapının güçlenmesiyle bir bütün olarak ilerleyen bir süreçtir” (2012: 298). Son olarak ilerleme fikrini tarihsel döngüsel bir anlayışla ele alan Spengler’e kulak vermek gerekirse, o her kültürün doğum, olgunlaşma, çöküş ve ölüm döngüsünden geçtiğini savunmuştur: “Batı’nın kültürel yükselişi, doğa yasalarına dayalı bir süreçtir. Ancak her kültürün ölümü kaçınılmazdır, ilerleme yalnızca bir aşamadır” (1991: 122).

İlerleme fikrini çeşitli şekillerde ele alan düşünürler (çeşitli eleştiriler olmakla birlikte) özellikle modernitenin Hristiyanlığa galip gelmesine ilişkin temel noktada anlaşılmaktadır denilebilir. Modernitenin Hristiyanlığa galip gelişinin kabulü sonrası Löwith, esas meselenin “eski Hristiyanlığın merkezi doktrinlerinin ve sosyal sistemin nasıl değiştirileceği ve yerine neyin geçirileceği” (1957: 61) sorunu olduğunu vurgulamıştır. Bu soruna çözüm olarak ise Löwith, seküler tarihin eskatolojik yorumundan söz eder. Ayrıca modern ilerlemenin sonucunda yaşananlar onun açısından bir krize karşılık gelir. Löwith’in bahsettiği kriz ve krize yönelik çözüm arayışı ilerleyen sayfalarda detaylıca aktarılacaktır. Söz konusu kapsamda Löwith’in kısa bir biyografi-

sine de metnimizde yer verilecektir zira Löwith önemli bir düşünür olduğu halde ülkemizde henüz yeterince tanınmamaktadır.

Karl Löwith Kimdir?

Yahudi kökenli Alman filozof Löwith, modern felsefenin önemli isimlerinden biridir. Löwith, genel olarak tarih felsefesi, teoloji ve modernitenin eleştirisi konularındaki çalışmalarıyla tanınır. Hayatına kısaca yakından bakmak gerekirse; Löwith, 9 Ocak 1897'de Münih, Almanya'da doğdu. Yahudi bir aileden geliyordu. Münih Üniversitesi'nde felsefe eğitimi aldı ve burada Edmund Husserl ve Max Weber gibi önemli isimlerin öğrencisi oldu. 1923'te Martin Heidegger'in öğrencisi oldu ve onun felsefesinden etkilenerek doktorasını tamamladı. Ancak daha sonra Heidegger'in Nazi rejimini desteklemesi üzerine Löwith, onunla yollarını ayırdı. Nazi rejiminin yükselişi ve Yahudi karşıtı politikalar nedeniyle 1934'te Almanya'dan ayrılmak zorunda kaldı. İtalya, Japonya ve ABD'de akademik çalışmalarına devam etti. 1941'de ABD'ye göç etti ve burada çeşitli üniversitelerde ders verdi. 1952'de Almanya'ya dönerek Heidelberg Üniversitesi'nde profesör olarak çalışmaya başladı. Karl Löwith, 26 Mayıs 1973'te Heidelberg, Almanya'da yaşamını yitirdi. Felsefesi, tarih, din ve modernite konularında derinlikli eleştiriler sunarak çağdaş düşünceye önemli katkılar sağlamıştır.

Bazı eserlerine yakından bakmak gerekirse; *“Meaning in History”- Tarihte Anlam* (1957)¹ eserinde modern ilerleme fikrinin Hristiyan eskatolojisinden türediğini savunur. *“Das Verhängnis des Fortschritts”- İlerlemenin Felaketi* (1964) adlı eserinde; ilerleme fikrinin etik ve felsefi eleştirisini yapar. *“From Hegel to Nietzsche”- Hegel'den Nietzsche'ye* (1964) eserinde ise modernite, tarih ve ilerleme fikirlerini Hegel ve Nietzsche üzerinden analiz eder.

Karl Löwith ve Modern İlerleme Fikri Eleştirisi

Karl Löwith, modern ilerleme fikrine karşı köklü eleştiriler geliştirmiştir. Onun eleştirileri modern düşüncenin teolojik kökenleri ve insanın doğayla olan ilişkisi üzerine detaylı bir sorgulamaya dayanır. Löwith modern ilerleme anlayışını sadece sosyal ilerleme ve teknolojik gelişim açısından değil, ayrıca felsefi bir kriz olarak da ele almıştır. Ona göre modern ilerleme anlayışının

¹ Bkz. *Karl Löwith ve Tarihte Anlam* başlığı ile *Modernite ve Kıyamet* (2014) kitabında Löwith'e bir bölümü ayıran Güngörmez, özellikle Löwith'in modern tarih konusunda Hristiyanlık kökenine vurgu yapmasını ele almaktadır. Nitekim Güngörmez'in eserinde yer verdiği diğer düşünürler de (Lubac ve Taubes) modern politikada Tanrı'nın ve teolojinin yeri nedir? Sorusu kapsamında görüşlerine yer verilmiş isimlerdir. Bu bakımdan eserde *Kurtuluş Teorilerinin* Batı'nın entelektüel dünyasındaki karşılığına değinilmektedir.

kökleri Hristiyan eskatolojisindedir.² Hristiyanlıkta tarihin Tanrı'nın iradesine uygun bir biçimde *kurtuluş* planına doğru ilerlediği anlayışı, zamanın dönüsel bir süreç olmaktan çıkıp doğrusal bir ilerleme haline gelmesine neden olmuştur. Bu bakımdan modern ilerleme fikri de Löwith'e göre bu doğrusal zaman anlayışının seküler bağlamdaki karşılığıdır. Diğer bir deyişle modern ilerleme fikri doğrusal zaman anlayışını tarihsel bir ideal haline getirmiştir. Löwith modern ilerleme fikrinin de Hristiyanlıkta olduğu gibi bir hedef ya da nihai amaç içerdiğini iddia etmiştir. Modernite ilerleme hedefini gerçekleştirenken dini bağlamdan kopuk dünyevi bir çerçeveye dayanmıştır.

Meaning in History (1957) isimli eseri Löwith'in tarih ve anlam ilişkisini teolojik ve felsefi bağlamda incelediği en önemli metinlerden biridir. Bu eserde Löwith modern ilerleme fikrinin krizinden söz etmektedir. Löwith, modern tarih felsefesinin köklerini Hristiyan eskatolojisinde bulur. Hristiyanlık, tarihsel olaylara teolojik bir anlam yükleyerek, tarihi bir kurtuluş planının parçası olarak görür. Modern ilerleme fikri, bu teolojik modelin seküler bir biçimde yeniden formüle edilmesidir. Eserinde Löwith (1957: 6): "Tarih, kendisinde ve bütün olarak bir hedefe doğru sürekli bir ilerleme gerçekleştiren bir hareket olarak görülmektedir. Ancak bu yaklaşım, Hristiyan eskatolojisinin sekülerleştirilmiş bir biçimidir" ifadesiyle doğrudan bu fikrini açıklamıştır. Löwith'e göre ilerleme fikrinin Hristiyan etikin bir ürünü ve Hristiyanlık'ta kurtuluşa giden yolun sekülerleştirilmiş bir versiyonu olduğunu vurgulayan Güngörmez ise şu detaylı açıklamayı yapar:

... Löwith Modernite mevzu bahis edildiğinde çağdaşları arasında muhafazakar bir tavır takınır; tarihte bir kopuş görmeyen Löwith'e göre ilerleme fikri, yeni ve biricik değil, Hristiyan etikin bir ürünü, Hristiyanlıkta kurtuluşa giden yolun sekülerleştirilmiş versiyonundan başka bir şey değildir. Löwith Hümanist ilerlemelerin mutlak iyimserliğini hiçbir şekilde paylaşmaz. İlerlemecilerin kutsadığı Fransız İhtilâli dahi

2 Torbidoni, "Secularization, a valid category? A reappraisal of the Löwith-Blumenberg debate around the rise of modernity" adlı makalesinde Karl Löwith'in "Meaning in History" (Tarihte Anlam) adlı eserinde ortaya koyduğu "sekülerleşme tezi" ile Hans Blumenberg'in "The Legitimacy of the Modern Age" (Modern Çağın Meşruiyeti) eserindeki eleştirileri arasındaki tartışmayı ele alır. Löwith'e göre göre, modern tarihin ilerleme anlayışı, Hristiyan eskatolojisindeki "kurtuluş tarihi" kavramının dünyevileştirilmiş bir formudur. Bu görüş, Hristiyan teolojisindeki tarihsel anlamın ve teleolojik hedeflerin (örneğin, kurtuluş veya ilahi düzen) modern bir tarihsel telos (nihai amaç) haline dönüştürüldüğünü öne sürer. Blumenberg'e göre modernite, Orta Çağ teolojisinin yalnızca bir uzantısı değil, aynı zamanda bu teolojiye karşı gelişmiş özgün bir düşünce sistemidir. Sekülerleşme teorisini "tarihsel bir yanlışlık kategorisi" olarak eleştirir ve modern çağın meşruiyetini savunur. Makale (2020), Blumenberg'in Löwith'in argümanlarını yanlış yorumladığını ve Löwith'in sekülerleşme tezini çarpıttığını savunur. Löwith'in iddialarının, modern tarih felsefesindeki ilerleme fikrinin teolojik kökenlerini açıklamak açısından geçerli olduğu belirtilir. Blumenberg'in "meşruiyet" sorunsalını merkezine alması, Löwith'in argümanlarının kapsamını daraltmıştır. Löwith'in sekülerleşme tezi, modern tarih felsefesindeki ilerleme fikrinin kökenlerini anlamak için derin bir felsefi çerçeve sunar. Ancak, Blumenberg'in eleştirileri, bu tezin daha geniş bir bağlamda tartışılması gerektiğini ve sekülerleşmenin yalnızca bir "teolojik miras" olarak anlaşılamayacağını vurgular (Torbidoni, 2020).

ona göre mutluluğu getirecek bir başlangıcın değil, zalimliğin numune-i imtisali olmuştur (Güngörmez, 2014: 97).

Löwith açısından teolojik bağlamdan koparıldığında, bu ilerleme fikri bir anlam krizine yol açar. Löwith'e göre, aynı zamanda modern ilerleme fikri, tarihsel süreçlere sahte bir anlam atfederek, insanın tarihsel gerçekliği doğru bir şekilde anlamasını engeller. Löwith'in modern tarihsel ilerleme fikrinin Hristiyanlıkla³ olan bağıni vurgulaması temel argümanlarından biridir. Ona (1957) göre modernite, bu bağdan kurtulmaya çalışırken bir anlam krizine girmiştir.

Löwith modern ilerleme fikrinin kökenlerini Hristiyan teolojisinde ararken bu fikrin bir krizle sonuçlandığını vurgulamakla birlikte bunun nedenini de açıklamıştır. Löwith (1957)'e göre ilerlemenin teolojik bir çerçeve olmadan inşa edilmesi bir tür sınırsızlık ve belirsizlik içinde kaybolmak anlamına gelmektedir. Löwith modern ilerleme fikrini eleştirirken, doğasındaki bu sınırsızlık ve aşırılık unsurlarından hareket eder. Bilimsel ve teknolojik ilerlemeler sonucu doğayı kontrol altına alma arzusunda olan modern insan, insanlığın anlam arayışını tüketmiştir. Bu açıdan teknolojik bağımlılık ve ilerleme kısır döngüsünden de söz edilebilir. Löwith ilerleme fikrinin doğasının daimî bir biçimde daha fazlasını istemek olduğunu ifade eder. Bu durum ise teknolojik gelişimin insan yaşamını iyileştirmek yerine bir tür bağımlılık yarattığını gösterir. *Das Verhängnis des Fortschritts (İlerlemenin Felaketi)* (1964b) yazısında, ilerlemenin, her yeni kazanımı bir norm haline getirdiğini ve bu normun, bir sonraki kazanımı zorunlu kıldığından söz eder. Bu kısır döngü ise insanın hiçbir zaman tatmin olamamasına yol açmaktadır.

Löwith ayrıca modern ilerlemenin, iyi kötü ayrımını göz ardı ederek yalnızca bir değerlendirme sistemine dönüştüğünü vurgular: “Modern ilerleme, iyi ile kötü arasındaki etik ayrımı göz ardı ederek yalnızca ilerici-gerici bir değerlendirme sistemine dönüşmüştür” (Löwith, 1964b: 156). Bu durum insanların teknolojiyi etik bir şekilde kullanma kapasitesini de sınırlandırmıştır. Bu açıdan Löwith insanlığın teknolojik güçle orantılı bir bilgelik geliştirmedeğini iddia eder. Löwith aynı zamanda insanın doğayı kontrol etme isteğinin etik problemleri de beraberinde getirdiğini belirtir: “Modernite, insanın doğayı kontrol altına alma arzusunu körüklerken, onun sınırlarını ve etik sorumluluklarını göz ardı etmiştir” (Löwith, 1964b: 169).

3 Aynı eserde Löwith, sekülerleşme bağlamına da değinmiştir: “Modern dünyanın toplulukları ne dini anlamda pagan ne de Hristiyandır; açıkça sekülerdirler, yani sekülerleşmişlerdir ve ancak bu anlamda türevsel olarak Hristiyan kalmışlardır.” (Meaning in History, 1957, s. 200).

From Hegel to Nietzsche (1964a) eserinde Löwith, düşüncenin Hegel'den Nietzsche'ye kadar olan dönemde yaşadığı dönüşümleri inceler ve ilerleme fikrinin bu dönüşüm içindeki rolünü tartışır. Hegel'in tarih anlayışı, ilerleme fikrinin felsefi bir temeli olarak ele alınır. Hegel, tarihin bir akıl yürütme süreci olduğunu ve tarihin bir hedefe (özgürlük) doğru ilerlediğini savunur. Nietzsche ise bu fikri reddederek tarihin bir anlam taşımadığını savunur. Löwith (1964a)'e göre Nietzsche'nin bu eleştirisi, modern ilerleme fikrinin nihai çöküşünü temsil eder. Ayrıca ona göre modernite, tarihten bir anlam üretme çabasında başarısız olmuş ve bu durum nihilizme⁴ yol açmıştır. Löwith (1964a) Nietzsche'nin modern ilerleme fikrine yönelik eleştirilerini derinleştirir ve bu eleştirilerin modernitenin anlam krizine dair önemli bir perspektif sunduğunu belirtir.

Romani "Progress as a problem: Strauss and Löwith" (2017) adlı makalesinde Karl Löwith'in modern ilerleme fikrine yönelik eleştirilerini Leo Strauss⁵ ile kıyaslayarak ele almıştır. Romani'nin yazısının (2017) temel iddiaları arasında şunlar yer almaktadır: 1. Löwith, modern ilerleme fikrinin rasyonel olmaktan çok "fideistik" (inanç temelli) olduğunu belirtir. İlerleme fikri, bilimsel ve teknik bilgiyle toplumsal gelişme arasında otomatik bir bağ olduğunu varsayar, ancak bu bağ gerçekçi değildir. 2. Antik düşüncede ilerleme, bilgelik ve ahlakla sınırlıyken, modern ilerleme fikri sınırsız bir gelişimi savunur. Löwith, antik dünyanın bu sınırlı ve dengeli anlayışını benimser. 3. Löwith, modern ilerleme fikrinin Hristiyanlıktan moderniteye devrolarak sekülerleştirdiğini ancak bu süreçte bir anlam krizine yol açtığını savunur.

4 Fagniez (2020), Karl Löwith'in "insan ve dünya" üzerine geliştirdiği felsefi antropolojiyi ele almış ve onun düşüncesinin modern nihilizm, sekülerleşme ve tarihe yönelik eleştirileriyle nasıl ilişkilendirildiğini incelemiştir. Löwith'in felsefi antropolojisi, insanın dünya ile olan kopukluğuna odaklanır. Modern insanın, doğa ve toplumla olan bağlarını kaybetmesi, Löwith'e göre nihilizmin temel nedenlerinden biridir. Löwith, Heidegger'in varoluşçu ontolojisini insanın dünyadan kopukluğunu pekiştiren bir yaklaşım olarak görür. Heidegger'in "Dasein" (varlık) analizine, doğa ve insan yaşamı üzerindeki eksikliklerinden dolayı eleştiriler getirir. Löwith, modernitenin insan merkezli yaklaşımının dünyayı ve doğayı göz ardı ettiğini, bunun da nihilizme yol açtığını savunur. Nietzsche'nin "ebedi dönüş" fikrini, modern nihilizme bir çözüm önerisi olarak ele alır ve bunun, insanın doğayla yeniden bağ kurmasını sağlayabileceğini belirtir. Bu makalede Fagniez (2020), Löwith'in modernitenin krizine ve nihilizme dair eleştirilerini, özellikle "insanın dünyadan kopukluğu" bağlamında inceliyor. Löwith'in felsefesi, modern insanın dünya ve doğayla ilişkisinin yeniden tanımlanmasını öneren bir çerçeveyi sunuyor.

5 Strauss, modern ilerleme fikrinin bir alternatif olarak geçmişe dönüş (return) fikrini savunurken, Löwith daha çok antik düşüncenin ölçü ve sınırlılık anlayışını yeniden ele almayı önerir. Strauss, ilerleme fikrinin köklerini Yahudi geleneği ve eleştirel ayırma kavramlarıyla ilişkilendirirken, Löwith bu fikri daha geniş bir tarihsel ve seküler bağlamda ele alır. İki düşünür arasındaki temel fark, Löwith'in "tarihin ahlaki bir değerlendirmesi" ile Strauss'un "tarihselliğe eleştirel yaklaşımı" arasındaki yöntemsel farklılıktır.

İlerleme Fikrinin Nihai Çıkmazı

Löwith (1964)'e göre ilerleme fikri hem tarihsel hem de felsefi bir çıkmaz yaratmıştır. İlerleme fikri tarihsel bir körlük ortaya çıkarmıştır. Tarihin anlamını geleceğe odaklayıp, geçmişi ve şimdiyi ihmal etmesi bu körlüğün temel nedenidir. Bu aynı zamanda insanın tarihsel ve doğal bağlamını yitirmesine de yol açmıştır. Löwith'e göre ilerleme fikrinde bir diğer önemli sonuç olarak sonsuz ilerleme paradoksu vardır. Ona göre ilerleme kendi içinde sürekli bir tatminsizlik yaratmıştır. İnsanlık ne kadar ileri giderse gitsin bu ilerleme hiçbir zaman yeterli olmayacaktır. Bu da paradoksal bir biçimde ilerleme-tatminsizlik ikilemine yol açmıştır.

Bu noktada Löwith'in *Das Verhängnis des Fortschritts* (1964b) isimli eserine biraz daha yakında bakmak gerekir ise, bu eser modern ilerleme fikrinin doğasında bulunan çelişkileri ve etik sorunları ele alır. Bu eserde Löwith ilerleme fikrinin, insanın doğayı kontrol etme ve sürekli gelişim arzusu üzerine kurulu olduğunu vurgular. Ancak bu sınırsız gelişim fikri ona göre, insanın etik pusulasını kaybetmesine yol açar. Her yeni teknolojik ve bilimsel keşif, bir önceki keşfi sıradan hale getirir ve bu durum insanlığı tatminsiz bir döngüye sokar. Löwith, ilerlemenin bir "son" ya da nihai bir anlam sunmadığını, aksine insanlığın sürekli olarak kendisiyle çeliştiğini savunur. Löwith, ilerleme fikrinin sınırsızlık anlayışını eleştirerek, bu fikrin doğasında bulunan tehlikeye dikkat çeker. Modern insan, gücünün etik sınırlarını belirlemekten acizdir.

Tarihsel açıdan *bilimsel masumiyet çağının kapanması* olarak işaret edilen Birinci Dünya Savaşı ve atom bombasının yıkıcı etkileri de Löwith'in ilerleme konusundaki düşüncelerini derinden etkilemiştir. O zamana kadar bilimsel pratiklerin insanlığın faydası için kurgulandığına olan inanç derinden sarsılmıştır. Bu döneme ilişkin Löwith (1964b: 152): "Genel bilinçte, ilerlemeye olan inanç yalnızca Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra sorgulanmaya başlamıştır" ifadelerine yer vermiştir. Atom bombasının geliştirilmesi ve kullanılmasına bağlı olarak "bilimsel masumiyet çağı"nın sona erdiği düşüncesi, bilimsel araştırmaların ve teknolojinin insanlık üzerindeki etkilerine dair derin bir tartışmayı da ifade eder. Bu, bir sorgulamaya⁶ da karşılık gelmektedir.

6 Atom bombası ve modern bilim-teknolojinin yıkıcı potansiyeli, birçok düşünür ve bilim insanının modern ilerleme anlayışını sorgulamasına neden olmuştur. Bu isimler, genellikle bilimsel gelişmenin etik boyutlarına ve insanlık üzerindeki etkilerine odaklanmışlardır. Albert Einstein, J. Robert Oppenheimer, Hannah Arendt, Bertrand Russell, Theodor W. Adorno, Martin Heidegger, Jean-Paul Sartre, Lewis Mumford gibi isimler çeşitli boyutlarla bu sorgulamaya dahil olmuştur. Bu düşünürlerin ortak noktası ise, bilimin ve teknolojinin etik boyutlarını sorgulamaları ve modern ilerlemenin insanlık üzerindeki etkilerine dair derin bir farkındalık yaratmalarıdır. Atom bombası, bu tartışmaların odak noktası olmuş ve bilimin geleceğine dair yeni bir sorumluluk anlayışının gelişmesine zemin hazırlamıştır.

Bu sorgulama bilimin sadece insana fayda sağlayan, tarafsız bir bilgi üretimi süreci olduğu görüşüne dairdir. Löwith (1964b: 165) de bu konuda: “İlk atom bombası atıldığında artık kimse ilerlemenin ölümcül ikilemini görmezden gelemeye hale gelmiştir” açıklamasını yapmıştır.

Löwith aynı zamanda modern ilerleme fikrinin temel bir özelliğini, yani sürekli ileriye doğru hareket etme zorunluluğunu ve hiçbir zaman tamamlanmışlık hissine ulaşamama durumunu da vurgular. Bu düşünce, modernitenin⁷ hem umut verici hem de potansiyel olarak problemliliğine dikkat çeker: “Modern ilerleme fikrinin doğasında, her kazanımın bir sonraki adımı zorunlu kıldığı ve hiçbir zaman nihai bir sonuca ulaşamayacağı bir tür sınırsızlık vardır” (Löwith, 1964b: 156). Modern ilerleme, bir hedefe ulaşıldığında orada durmayı kabul etmez; her başarı, daha büyük ve daha karmaşık hedeflerin peşine düşmeyi teşvik eder. Modern ilerlemenin içkin bir özelliği, hiçbir hedefin *nihai* veya *tamamlanmış* olarak kabul edilmemesidir. İlerlemenin bu sınırsız doğası, insanlığı sürekli olarak *daha fazlasını* aramaya iter. Bu durum, modern toplumlarda yaygın olan tatminsizlik duygusunu besleyebilir. Löwith bununla ilişkili olarak: “Modern ilerlemenin kendine özgü bir ritmi vardır: Her yeni kazanım kısa sürede sıradan hale gelir ve yeni kazanımlara yönelik bir özlem süreci hemen başlar. Tıpkı arzu gibi, ilerleme de her zaman daha fazlasını ister, çünkü doğası gereği elde ettiğiyle yetinemez” (Löwith, 1964b: 156) açıklamasını yapmıştır.

İnsanlık, sürekli olarak daha fazlasını ararken hem büyük kazanımlar hem de büyük risklerle karşı karşıya kalır. Bu sürecin etik ve pratik sınırlarını belirlemek hem bireyler hem de toplumlar için kritik bir sorundur. İlerlemenin bir son değil, bir süreç olduğu kabul edildikten sonra, bu sürecin ne için ve nasıl sürdürüleceği soruları, modern dünyanın en önemli meselelerinden biri haline gelir. Tam da bu noktada Löwith şu soruyu sormaktadır: “Sınırsız ilerlemeyi sınırlayabilecek bir otorite var mı, yoksa insan her yapabildiğini yapmak zorunda mı?” (Löwith, 1964b: 167). Löwith aklındaki bu gibi sorularla birlikte genel manada modern ilerlemenin çıkmazına bir çözüm sunmaktadır. Bu çözüm ise Antik ölçüde ve Hellenistik bilgelikte hayat bulmaktadır.

7 Kroll’un 2010 yılında tamamlamış olduğu “A Human end to History? Hans Blumenberg, Karl Löwith, and Carl Schmitt on secularization and modernity” adlı doktora tezi Karl Löwith’in sekülerleşme ve modernite ile ilgili görüşlerini Hans Blumenberg ve Carl Schmitt ile ilişkilendirerek analiz etmektedir. Tez, Löwith’in sekülerleşme fikrinin yalnızca dini kökenlere değil, aynı zamanda modernitenin meşruiyetine ilişkin daha geniş bir sorgulamaya dayandığını savunur. Löwith’in düşüncelerinin, modern ilerleme ve tarih felsefesine dair teolojik bir eleştiri sunduğu, ancak bu eleştirinin modernitenin meşruiyetine yönelik tam bir reddiye olmadığı ifade edilir. Tez, Löwith’in görüşlerini tarihsel ve felsefi bağlamda detaylı bir şekilde ele alır ve onun sekülerleşme anlayışının, modern felsefi düşüncenin kökenlerine dair önemli bir tartışma sunduğunu belirtir.

Löwith'in Çözümü: Antik Ölçüye ve Hellenistik Bilgelğe Dönüş

Löwith, modern dünyadaki sürekli ilerleme fikrinin, sınırsız bir büyüme ve değişim arzusunun hem insanlık hem de çevre üzerinde yıkıcı etkiler yarattığını savunmuştur. Modernitenin *sürekli ileriye doğru gitme fikri*, bilimin ve teknolojinin kontrolsüz bir şekilde gelişmesine, doğal sınırların göz ardı edilmesine ve nihayetinde etik ve toplumsal krizlere⁸ yol açabilmektedir. Modern ilerleme fikrinin krizine çözüm olarak Löwith, antik dünyanın ölçü ve denge anlayışına dönüşmesi gerektiğini belirtir. İnsanlığın gelecekteki anlam arayışı ona göre, doğayla uyumlu bir yaşam ve sınırlılık anlayışını yeniden kazanmakla ilişkilidir. Löwith (1957) ilerleme fikrinden uzaklaşmanın, insanın doğayla yeniden uyum sağlamasını ve sınırlılık bilincine geri dönmesini gerektirdiğini vurgular.

Löwith modern ilerleme fikrini antik düşünceyle karşılaştırarak analiz etmiştir. İlerleme antik çağda insanın doğasının farkında olduğu bir kavram iken modern ilerleme fikri bu tarz sınırları reddetmiş ve sonsuz bir gelişim arzusu yaratmıştır. Bu bakımdan antik düşüncede sınır ve ölçü kavramlarına değinen Löwith, özellikle Helenistik dönemde ilerlemenin bir ölçü ve denge anlayışı içinde ele alınmış olduğunu belirtmiş ve ilerlemenin insanın bilgede ve yaşamda dengeyi koruması gerektiğine vurgu yapmıştır. Bu bakımdan Löwith, Francis Bacon'ın *plus ultra* (daha ileri) fikrini, antik dünyanın *non plus ultra* (daha ileri gitme) anlayışıyla karşılaştırmıştır. Ona göre (1957) Antik dünyanın sınır anlayışı, insanlara bir rehber sunmaktadır. Bu rehber insanın doğayla uyumlu bir yaşam sürmesi içindir. Modernitenin bu anlayışı reddetmesi ise Löwith (1957)'e göre insanlık için anlam ve etik bir kayba yol açmıştır. Löwith burada modernitenin doğal sınırları ve insanın doğayla olan ilişkisini nasıl yeniden şekillendirdiğine dair bir eleştiri yapar. Antik dünyanın sınır anlayışı, genellikle ölçülü, doğal dünyaya saygılı ve etik bir yaşam sürme çabasıyla ilişkilendirilir. Modernitenin bu anlayışı reddetmesi, insanın doğa üzerindeki egemenliğini ve sınırsız büyüme fikrini benimsemesine yol açmıştır.

8 Prometheus miti, Löwith'te modern ilerlemenin tehlikelerine bir metafor olarak kullanmış olduğu mit olarak karşımıza çıkar. Prometheus'un insanlık için teknik bilgi ve araçlar sunması tanrıların öfkesine yol açmıştır. Bu mit Löwith'e göre, modern teknolojinin doğasında bulunan çift yönlülüğü anlamak için bir örnektir. Bu çift yönlülüğü modern teknoloji bağlamında yarar ve tehlike olarak özetlemek mümkündür. "Nietzsche: Felsefi Bir Giriş" (Nietzsche: A Philosophical Introduction) (1990) adlı eserinde yer almaktadır. Bu eser, özellikle Nietzsche'nin felsefesinin tarihsel ve ontolojik temellerini incelerken, Prometheus mitine de yer verir. Löwith, Prometheus'un mitini, insanlığın özgürleşme ve kendini aşma arzusuyla ilişkilendirir ve bu bağlamda, mitin Nietzsche'nin düşüncesindeki yerini tartışır. Prometheus'un Tanrılara karşı başkaldırısı, özgürleşme ve bilgelik arayışı, modern insanın kendi gücünü keşfetmesi ve aşması gereken bir anlayışı temsil eder. Ancak Löwith, bu temaların Nietzsche'nin felsefesinde, aşırı özgürleşmenin ve anlam kaybının getirdiği tehlikeleri simgelediğini de vurgular (1990).

Löwith önerisini şu şekilde özetler: “... önerim, Stoacılığın döngüsel kozmosuna geri dönmektir. Ancak bu şekilde sürekli ilerleme fikri ve onun doğasında bulunan yıkıcılık engellenebilir” (Löwith, 1957: 221). Stoacılığın temel anlayışı, evrenin bir düzen ve doğal yasalar çerçevesinde döngüsel bir şekilde işlediğidir. Stoacılar, insanın doğayla uyum içinde yaşaması gerektiğini savunmuşlardır. Bu anlayışa göre, her şey bir döngü içindedir ve bu döngüye uyum sağlamak, insanın doğru ve etik bir yaşam sürmesinin temeli olarak görülür. Döngüsel Kozmos, her şeyin belirli bir düzen içinde tekrar ettiği, başlangıç ve bitişin birbirine bağlı olduğu bir evrensel anlayıştır. Modernitenin tek yönlü, sürekli ilerleme anlayışına karşılık, bu döngüsel anlayış, insanın ilerlemeyi ve değişimi daha ölçülü, etik ve doğayla uyumlu bir şekilde anlamasına olanak tanır.

Peki Löwith neden bu öneriyi yapmaktadır? Löwith, modernitenin *sürekli ilerleme* anlayışının sonunda anlam ve etik kaybına yol açacağını düşünmektedir. İnsanlık sürekli olarak daha fazlasını istemekle, var olanı yeterli görmemekle etik değerleri ve anlam arayışını kaybedebilir. “Antik dünyanın sınır anlayışı, insanlık için bir rehber olmalıdır. Çünkü sınırsız ilerleme, insanın doğayla uyum içinde yaşama kapasitesini tehdit eder” (Löwith, 1964b: s. 169). Stoacılık, insanın kendi doğası ve evrenle uyum içinde bir yaşam sürmesini önerir. Bu, modern dünyanın hızlı ve kontrolsüz ilerleme arzusu karşısında daha dengeli ve etik bir yaklaşım olabilir.

Górniewicz “*Karl Löwith and Leo Strauss on modernity, secularization, and nihilism*” (2010) isimli makalesinde Karl Löwith’in modernite, sekülerleşme⁹ ve nihilizm üzerine geliştirdiği felsefi görüşlerini Leo Strauss ile karşılaştırarak analiz etmektedir. Löwith ve Strauss, modernitenin krizini kabul eder ancak bu krize verdikleri yanıtlar farklıdır: Strauss, modernitenin antik düşünceye dönülerek eleştirilebileceğini savunur ve özellikle politik felsefenin yeniden canlandırılmasını önerir. Löwith, daha “trans-politik” bir yaklaşımı benimseyerek insanın kozmik düzenle uyumunu yeniden kazanması gerektiğini vurgular. Löwith’in perspektifi Stoacı bir “toprağa bağlılık” idealine dayansa da Nietzsche’nin “ebedi dönüş” öğretisiyle harmanlanmıştır. Górniewicz (2010) Löwith’in modernite eleştirisini “sekülerleşme” kavramı etrafında temellendirdiğini ve modernitenin, dini düşüncenin sekülerleştiril-

9 Herskowitz “Secularization and de-legitimation: Hans Jonas and Karl Löwith on Martin Heidegger” (2024) isimli yazısında Karl Löwith’in modernite ve sekülerleşme üzerine görüşlerini analiz eder ve özellikle onun Martin Heidegger’in düşüncesine yönelik eleştirileri üzerinde durur. Herskowitz, Löwith’in sekülerleşme eleştirisinin, modern felsefeye ve Heidegger’in düşüncesine yönelik temel bir eleştiri sunduğunu gösterir. Löwith’in sekülerleşme kavramını, moderniteyi eleştirmek ve onun Hristiyan teolojisine olan bağımlılığını ortaya koymak için kullandığı vurgulanıyor. Aynı zamanda, Löwith’in düşüncelerinin, modern felsefenin teolojik geçmişini anlamak için önemli bir çerçeve sunduğu ifade ediliyor (2024).

miş bir biçimi olduğunu savunduğunu belirtir. Löwith'in eleştirileri, modern ilerleme fikrinin doğasını anlamak ve modern krizlerin köklerini incelemek açısından önemli bir felsefi çerçeve sunar. Aynı zamanda, Löwith'in ve Strauss'un düşüncelerinin, modern dünyanın etik ve politik krizlerini çözmek için farklı fakat birbiriyle ilişkili yaklaşımlar sunduğu vurgulanır (2010).

Sonuç

Karl Löwith, modernite eleştirisini tarihsel ve felsefi temel üzerinden şekillendiren düşünürlerden biridir. Löwith'e göre, antik Yunan düşüncesinde hâkim olan uyum ve sınırlılık anlayışı, modern dönemin sınırsız ilerleme fikri savunucuları tarafından unutulmuştur. Bu değişim, insanın kâinattaki konumunu yeniden tanımlayan bir paradigma kaymasına işaret etmektedir. Antik Yunan felsefesi, özellikle Aristoteles ve Stoacılık gibi akımlar üzerinden, evrenin döngüsel ve hiyerarşik bir uyum içinde işlediği fikrine dayanmaktaydı. Bu anlayış, insanın kökenini ve sonunu evrenin doğal sınırları içinde kavrayarak, insanın hem kendisiyle hem de doğayla barışık bir yaşam sürmesi gerektiği önerisini taşıyordu. Ancak modernite, bu dengeyi sarsarak, insanoğlunun çevresine tahakküm kurmasını merkeze alan yeni bir anlayışı ön plana çıkarmıştır.

Löwith'in modernite eleştirisi, bu sınırsız ilerleme anlayışının doğurduğu etik ve ontolojik sorunlara odaklanmaktadır. Ona göre, modern düşüncenin geleceğe odaklanan teleolojik yapısı, insanın kendi kozmik sınırlarını unutarak, sınırsız bir hırs ve kontrol arzusuna kapılmasına neden olmuştur. Bu durum hem bireysel hem de toplumsal düzeyde doğadan kopuşu ve anlam kaybını beraberinde getirmiştir. Löwith, bu sorunların üstesinden gelmek için, insanın kendi sınırlarını fark etmesi ve doğayla uyumlu bir yaşam tarzı benimsemesi gerektiğini savunur. Bu bakışa göre, insanın anlam arayışı moderniteyle özdeşleştirilen ilerleme ideolojisinden bağımsızlaştırılarak, yeniden kozmik bir perspektifle ele alınmalıdır. Löwith, bu çerçevede, antik Stoacılığın döngüsel ve doğal kozmos anlayışına dikkat çeker. Stoacı düşüncede evren, sabit ve döngüsel bir düzen içinde var olan bir bütün olarak ele alınır. Bu anlayış, insana, doğayla uyumlu bir şekilde yaşama ve kendi sınırlarını kabullenme konusunda etik bir rehberlik sunar. Löwith, bu döngüsel yaklaşımı moderniteye alternatif bir yaşam felsefesi olarak önerir. Ona göre, modernitedeki sınırsız ilerleme ve kalkınma fikri, yalnızca doğayı tahrip etmekle kalmayıp, aynı zamanda bireyin köklü bir anlam krizi yaşamasına da yol açmıştır. Bu nedenle, antik dönemin ölçülülük ve uyum anlayışı, modern çağın etik ve ekolojik sorunlarına çözüm arayışında önemli bir çerçeve sunabilir.

Löwith'in ilerleme fikri eleştirisi, günümüzdeki küresel sorunlarla derin bir uyum içindedir. İklim değişikliği, kaynakların tükenmesi ve teknolojinin toplumsal etkileri gibi meseleler, moderniteye işaret eden ilerleme fikrinin yıkıcı etkilerini gözler önüne sermektedir. Bu bağlamda, Löwith'in öne çıkardığı anlam kaybı, doğayla uyumlu yaşam tarzı ve sınırlılık bilinci gibi kavramlar, sadece felsefi bir sorgulama değil, aynı zamanda insanlığın geleceği için etik bir rehber olarak değerlendirilmelidir. Bu açıdan bakıldığında, Löwith'in Stoa-cılığın döngüsel kozmos anlayışını yeniden canlandırma çabası, moderniteye karşı muhafazakâr bir eleştiri olmanın ötesine geçmektedir. Bu yaklaşım, insanın doğayla olan ilişkisini yeniden düzenleme ve bu ilişkide etik bir temel inşa etme gerekliliğini vurgular. Löwith, insanın sınırsız ilerleme fikrinden vazgeçerek, köklerini evrenin doğal sınırlarında bulması gerektiğini ileri sürer. Bu hem bireysel hem de toplumsal seviyede dışsal doğaya karşı daha sorumlu, ölçülü ve uyumlu bir yaklaşım geliştirmenin yollarını açabilir.

Sonuç olarak, Löwith'in modernite eleştirisi, yalnızca tarihsel bir değerlendirme değil, aynı zamanda güncel sorunları anlamak ve bu sorunlara yanıt aramak için çok boyutlu bir çerçeve sunar. Modernitenin kozmik uyum ve sınırlılık anlayışından kopuşu, doğaya ve insana zarar veren yapısal bir probleme neden olan boyuta da sahiptir. Löwith, insanın bu kopuşu telafi edebilmesi için, antik felsefenin doğal ve etik ilkelerine geri dönmesi gerektiğini savunur. Bu çerçeve, günümüzün küresel krizlerine karşı hem felsefi hem de pratik bir çözüm arayışı için anlamlı bir yol haritası sunmaktadır.

Kaynakça

- Comte, A. (2014). *Pozitif Felsefe Dersleri*. İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi, 2 (19-20), 213-258.
- Condorcet, M. J. A. (1966). *İnsan Zekâsının İlerlemeleri Üzerine Tarihi Bir Tablo Taslağı* (O. Peltek, Çev.). Millî Eğitim Bakanlığı.
- Fagniez, G. (2020). *Karl Löwith et L'homme Sans Monde*. Archives de Philosophie, 83(4), 617–638. <https://doi.org/10.3917/aphi.834.0617>
- Foucault, M. (2020). *Cinselliğin Tarihi* (H. U. Tanrıöver, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Foucault, M. (2022). *Bilginin Arkeolojisi* (V. Urhan, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Górniewicz, A. (2010). *Karl Löwith and Leo Strauss on Modernity, Secularization and Nihilism*. In P. Armada & A. Górniewicz (Eds.), *Modernity and what has been lost: Considerations on the legacy of Leo Strauss* (pp. 93–110). Jagiellonian University Press.
- Güngörmez, B. (2014). *Modernite ve Kıyamet- Henri de Lubac, Karl Löwith, Jacob Taubes*. Ankara: Kadim yayınları.
- Hegel, G. W. F. (2020). *Tarihte Akıl* (Ö. Sözer, Çev.). Kbalcı Yayınevi.

- Herskowitz, D. M. (2024). Secularization and de-legitimation: Hans Jonas and Karl Löwith on Martin Heidegger. *History of European Ideas*, 50(7), 1242–1260. <https://doi.org/10.1080/01916599.2024.2315249>
- Kant, I. (2020). *Tarih Felsefesi Üzerine Düşünceler* (Çev. Ahmet Cevizci). İş Bankası Kültür Yayınları.
- Kroll, J. P. (2010). *A human end to history? Hans Blumenberg, Karl Löwith, and Carl Schmitt on secularization and modernity* (Doctoral dissertation, Princeton University). Retrieved from https://www.academia.edu/6598589/A_Human_End_to_History_Hans_Blumenberg_Karl_L%C3%B6with_and_Carl_Schmitt_on_Secularization_and_Modernity
- Löwith, K. (1957). *Meaning in history: The theological implications of the philosophy of history*. University of Chicago Press. Chicago University Press
- Löwith, K. (1964a). *From Hegel to Nietzsche: The revolution in nineteenth-century thought* (D. E. Green, Trans.). Columbia University Press.
- Löwith, K. (1964b). Das Verhängnis des Fortschritts. In H. Kuhn & F. Wiedmann (Eds.), *Die Philosophie und die Frage nach dem Fortschritt* (pp. 26–45). München: A. Pustet.
- Löwith, K. (1990). *Nietzsche: A philosophical introduction* (D. E. Green, Trans.). Twayne Publishers.
- Löwith, K. (1995). *Martin Heidegger and European nihilism*. New York: Columbia University Press.
- Lyotard, J. F. (2013). *Postmodern durum* (İ. Birkan, Çev.). Bilgesu Yayıncılık.
- Marx, K., & Engels, F. (2018). *Komünist Manifesto* (C. Üster & N. Deriş, Çev.). Can Yayınları.
- Nietzsche, F. (2022). *İyinin ve Kötünün Ötesinde* (G. Türker, Çev.). Doğu Batı Yayınları.
- Romani, A. (2017). *Progress as a problem: Strauss and Löwith*. *Philosophical Readings*, 9(1), 37–43. <https://doi.org/10.5281/zenodo.826089>
- Saint-Simon, H. (1975). *Henri Saint-Simon (1760-1825): Selected writings on science, industry, and social organisation* (K. Taylor, Ed.). Croom Helm.
- Spengler, O. (1991). *Batı'nın Çöküşü* (S. Göcek, Çev.). Say Yayınları.
- Torbidoni, J. (2020). *Secularization, a valid category? A reappraisal of the Löwith-Blumenberg debate around the rise of modernity*. *Tábano*, (16), 53–69. <https://doi.org/10.46553/tab.16.2020.p53-69>.
- Toynbee, A. J. (1961). *Medeniyetlerin çözülüşü* (M. H. Yavuz, Çev.). Yapı Kredi Yayınları.
- Voltaire. (2021). *Felsefe Sözlüğü* (Çev. Lütfi Ay, 2021), 7. Baskı. Alfa Yayınları.
- Weber, M. (2012). *Ekonomi ve Toplum- Cilt 1* (L. Boyacı, Çev.). Yarı Yayınları.
- Weber, M. (2007). *Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu* (E. Eker, Çev.). Say Yayınları.